

Delavski sveti razpravljajo o zaključnih računih

Industrija precizne mehanike v Beogradu

Poročilo upravnega odbora

Čeprav je poročilo upravnega odbora delavskemu svetu podjetja »Industrija precizne mehanike« precej izčrpano in čeprav opozarja na nekatere dobre in nekatere slabe strani poslovanja v letu 1955, ima vendarle eno temeljnih pomanjkljivosti: ne vsebuje nobenega številskega podatka iz predhodnih obdobij ali iz preteklega leta, po katerih bi lahko primerjali rezultate iz leta 1955. Za primerjavo so navedeni samo planirani podatki, ki jih je »odobril« sekretariat za gospodarstvo ljudskega odbora.

Poročilo je napisano precej pregledno. Vsebuje podatke o planskih nalogah in uresničenih rezultatih. Ti podatki so lahko sprožili razpravo pred delavskim svetom. Na podlagi poročila bi se lahko ugotovilo, da je bilo poslovanje v celoti dobro, čeprav poročilo ne daje popolnega odgovora o nekaterih problemih, ki so se pojavili med preteklim letom in ki po našem mnenju niso neznatni.

Kakor pravi poročilo, sta proizvodnja in realizacija potekali večinoma normalno. Poročilo poudarja velike težave pri plačevanju izdelanih proizvodov in njihove posledice, vendar ne pojasnjuje, kakšni so bili vzroki tega pojava in kaj bi bilo treba v prihodnje ukreniti ali kaj so v podjetju že storili, da bi se odpravila ta pomanjkljivost.

Poročilo ocenjuje kvaliteto proizvodnje na podlagi reklamacij kupcev, ki so vrnili nekatere nepravilne izdelke. Toda v tistem delu poročila, ki je posvečen uresničenju planirane količine posameznih izdelkov, najdemo skoraj redno pojasnilo, da je bila dosežena večja količina izdelkov — med drugim — tudi zaradi zmanjšane deleža škarta. V poročilu nikjer ni videti, koliko je tega škarta in kolikšna količina je dopustna. Če primerjamo reklamirane količine s celotno proizvodnjo, n. pr. karburatorjev, vidimo, da znaša več kot 3,1%, pri razvodnikih pa celo nad 9,2% vse tovrstne proizvodnje.

Analiza lastne cene, ki je v poročilu navedena za vso proizvodnjo in za posamezne izdelke, je komaj možna, saj manjkajo primerjalni podatki iz prejšnjega leta. Že sama primerjava posameznih sestavin lastne cene — glede na planske in dejanske stroške — nam kaže zanimiva odkritja: za 4,35 odstotka so se povečali stroški materiala za izdelavo, za 23,43 odstotka (!) so se znižale plače pri izdelavi, za 7,13% se je zmanjšala amortizacija, za 71,71 odstotka (!!) so se dvignili stroški obratovne režije, za 2,48% pa stroški upravne režije. Dejanska lastna cena je za 5,27% višja od planirane — to pa pri

obsegu proizvodnje, ki je za 6,35% višji od planiranega.

Poročilo pravi, da so se stroški materiala povečali zaradi njegove podražitve. Glede zmanjšanih stroškov za plače pri izdelavi za 23,43% beremo v poročilu, da je to predvsem posledica revizije norm in dosežene racionalizacije. Porast obratovne režije za 71,71% poročilo opravičuje delno celo s povečano proizvodnjo, čeprav se v takih primerih praviloma dogaja ravno nasprotno, in s popravili strojev, ki so že obrabljeni, ter z odpisom drobnega inventarja in orodja. Presežek pri upravni režiji pojasnjuje poročilo s popravili pisarniških prostorov in z zamenjavo drobnih potrebščin.

Toda iz poročila vidimo, da planiranje ni bilo najbolj realno niti po posameznih pozicijah niti v celoti. Po drugi strani niso dovolj prepričljivi sklepi analize posameznih prevetkih izdatkov in prihrankov. Zato menimo, da je verjetno, da se je lastna cena v primerjavi s prejšnjim letom povečala.

V tistem delu poročila, ki govori o stopnji zaposlitve delovne sile, beremo, da so za izpolnitev proizvodnega programa za leto 1955 planirali 402 proizvodna delavca. Povprečno pa jih je bilo zaposlenih komaj 275 ali 68,41% (!). Plan obsega proizvodnje pa so vendarle presegli.

Terjatve nasproti kupcem in terjatve zaradi izplačanih akontacij dobaviteljem znašajo približno 93 milijonov, medtem ko obveznosti ne dosega niti 35 milijonov. Zaradi takšnega odnosa med terjatvami in obveznostmi ima podjetje določene težave v finančnem poslovanju.

Zanimivo je, da je podjetje kljub preseženi lastni ceni doseglo izredni dobiček v znesku 3,355.000 dinarjev. V poročilu navajajo kot največji uspeh v poslovanju, da so izpolnili obveznosti do družbene skupnosti presegli za 28,24 odstotka.

Glede na monopolistični položaj tega podjetja v proizvodnji opreme za motorje z notranjim izgorovanjem ta povečana izpolnitev obveznosti do družbene skupnosti pri višji lastni ceni ne pomeni pač ničesar drugega kakor zvišane prodajne cene.

Razpravljanje na sestankih delavskega sveta

V zvezi z odobritvijo zaključnega računa sta bila v podjetju dva sestanka delavskega sveta. Iz zapisnikov ni videti, koliko časa sta trajala. Na prvem sestanku, ki je bil povsem formalen, niti ni bilo razprave,

marveč je bil na njem zaključni račun sprejet v načelu, da bi ga lahko pravočasno oddali. Takrat so sklenili, da bodo sklical še en sestanek, na katerem bi razpravljali o tem poročilu. Na drugem sestanku so prečitati poročilo, razpravljali pa so pravzaprav samo o enem vprašanju. Nato so sprejeli zaključni račun s poročilom vred.

Iz zapisnikov vidimo, da so članj delavskega sveta sprožili le dve vprašanji: »Zakaj se je povečala režija?« in »Kako je vplival račun KB-10 na normalno finančno poslovanje podjetja?«

Na prvo vprašanje je odgovoril šef računovodstva približno tako, kakor je pojasnilo povečano režijo samo poročilo — brez kakršnekoli posebne analize in brez navajanja številskega podatka, na podlagi katerih bi prisotni lahko dobili dejansko predstavo in ocenili upravičenost večjih režijskih stroškov. Nato nihče ni več govoril o tem in je delavski svet samo ugotovil, da so se povečale posamezne pozicije iz določenih vzrokov.

Glede porabe maziva, ki je narasla za skoraj 57% v primerjavi s planom, pravi poročilo: »Če želimo doseči prihranek, moramo med letom vzpodbujati člane kolektiva s premijami.«

Kar zadeva nepričakovano visoke stroške za vzdrževanje s-age, ugotavlja poročilo samo, »da ni bilo dovolj vpogleda, ki bi omogočil bolj racionalno izkoriščanje teh sredstev« — brez vsakršnih drugih sklepov. Glede povečanih stroškov za kurjavo pa poročilo pravi, da so bili »posledica dolgotrajne zime, kar je zahtevalo stalno gretje prostorov od oktobra do konca leta«. To utemeljitev bi komaj lahko sprejeli, saj je znano, da zima v tem času v Beogradu ni bila posebno huda. Pri roki imamo poročilo o zaključnem računu nekega drugega beogradskega podjetja, ki pravi, da so lahko dosegli precejšen prihranek pri kurivu, »ker je bila zima od oktobra do decembra dokaj mila«. (!)

V zapisniku samo ugotavljajo, da so se v podjetju povečali stroški zaradi poškodb, okvar in lomov pri strojih in orodju in da je bilo dosti »reklamacij pri izdelavi karburatorjev, razvodnikov itd.«. Poročilo razen tega ugotavlja, da so se povečali stroški za olja, maziva in čistilno volno zaradi »potratnega ravnanja s temi potrošnimi materiali, ker ni bilo zadostnega nadzora s strani odgovornih oseb«.

Poročilo se končuje s sklepom, da so namenske sklade v podjetju uporabljali »pravilno

»Naša skupnost« je v vrsti sestavkov v svojih številih konec lanskega in v začetku letošnjega leta pisala o tem, kako naj bi delavskim svetom poročali o periodičnih obračunih.

V želji, da še naprej prispeva k čim boljši rešitvi tega problema, ima uredništvo namen v tej in v prihodnjih številkah objaviti nekoliko konkretnih primerov poročanja in razprav o zaključnih računih za leto 1955 pred delavskimi sveti. Pri tem bi omenili strokovno analizo zaključnih računov samo v izjemnih primerih, namreč samo tam, kjer bi bilo to potrebno za osvetlitev posameznih vprašanj, o katerih so na seji delavskega sveta razpravljali morda enostransko ali pa so jih prezrli.

in v skladu z veljavnimi zakonskimi predpisi«.

Naš komentar

Najprej se bomo na kratko dotaknili samega poročila.

Kakor smo že omenili, je glavna pomanjkljivost poročila v tem, da iz njega ni razvidno, kakšen napredek je podjetje doseglo v primerjavi s prejšnjim letom. Zato bi bilo potrebno vnesti v poročilo tudi podatke o doseženih rezultatih iz leta 1954. Pa ne samo to! V letni analizi poslovanja so neogibne primerjave vsaj nekaterih podatkov s podatki iz vrste prejšnjih let, da bi tako dobili sliko o splošnem gibanju poslovanja kakega podjetja. Primerjava s planom je sicer tudi potrebna, toda to pač ni zadosten vpogled v razvoj podjetja.

Druga temeljna slabost poročila je, da ne omenja rezultatov in pomanjkljivosti posameznih obratov in služb. Iz poročila n. pr. vidimo, da je bilo v proizvodnji precej škarta, ni pa napisana niti ena sama beseda o njegovih vzrokih (razen pri vrnjenih izdelkih). Ne vemo, kje, v katerem obratu je škart nastal, ali je zanj kriv material ali delo in ali uspeh narašča ali pojava. Za uspeh podjetja precizne mehanike pa je količina škarta včasih odločilna.

Tretja napaka je ta, da poročilo pojasnjuje razne odmike od plana čisto formalno in brez podrobne analize. To zlasti opazimo pri vzrokih, ki jih poročilo navaja zastran zvišanja ali znižanja lastne cene posameznih izdelkov, posebno obratovne in upravne režije, pa tudi zastran plač.

Iz podatkov bilance vidimo, da so bile ob koncu leta zaloge surovih, materiala nedokončanih proizvodov in končnih izdelkov večje za 20% od tistih v začetku leta. Vidimo, da so terjatve kupcev narasle med letom za več kakor 16%. Po drugi strani so se obveznosti nasproti dobaviteljem dvignile za več kot dvakrat, krediti pri banki pa so se zmanjšali za skoraj 13%. Čeprav je to zelo važno, poročilo o teh zadevah molči.

Poročilo ni prikazalo gibanja plač med letom, gibanja izpolnjevanja norm in celo ni na-

vedlo podatka o povprečni izpolnitvi norm.

Verjetno je bilo med letom v podjetju še več drugih pojavov, ki bi zaslužili določeno mesto v poročilu. Poročilo bi moralo kritizirati te pojave. Toda le na nekaterih redkih mestih je poročilo priznalo, da je ta ali ona stvar subjektivne narave. Na podlagi takšnega nepopolnega poročila tudi ni bilo dobre diskusije na sestanku delavskega sveta.

O tem sestanku, na katerem pred delavskim svetom upravni odbor in drugi organi podjetja polagajo račun o svojem delu, o sestanku, na katerem bi se moralo delavsko samoupravljanje izraziti v kritični analizi pozitivnih in negativnih pojavov med celim letom, o sestanku, na katerem sprejemajo smernice za bodoče delo in naloge za odpravo negativnih pojavov — v zapisniku pravzaprav ni niti ene same besede.

Delavski svet samo konstatira določene pojave, a ne sprejme nobenega sklepa, da bi se ti pojavi odpravili ali omejili. Zadovaljil se je z ugotovitvijo, »da ni bilo dovolj vpogleda, ki bi omogočil bolj racionalno izkoriščanje teh sredstev« ali da so »meli velike reklamacije pri izdelavi karburatorjev itd.« ali da je bilo v podjetju »stratenje s tem potrošnim materialom zaradi nezadostnega nadzora s strani odgovornih oseb«. Morali bi se vprašati, zakaj so bile reklamacije pri določenih izdelkih tolikšne, kdo v podjetju je kriv za ta pojav, katere odgovorne osebe v podjetju niso zadostljivo nadzirale potrošnje materiala, kaj je storil upravni odbor in kaj direktor.

O odpisanih nevnovčljivih in zastarelih terjatvah, ki se gibljejo okrog zneska 900 tisoč dinarjev, v poročilu ni bilo nikakršnega pojasnila, pa tudi v zapisniku s sestanka delavskega sveta ga ni najti.

Razprava o letnem zaključnem računu je najprikladnejši trenutek za razširitev vseh takšnih vprašanj. Delavski svet »Industrije precizne mehanike« tokrat ni izkoristil te priložnosti. K temu je v precejšnji meri prispevalo tudi nepopolno in nerodno sestavljeno poročilo, o katerem se je razpravljalo.

V prihodnji številki: »Industrija motorjev« — Rakovica.